

AZ EGYPÁRT-RENDSZERRŐL ÉS A TÁRSADALOM INTEGRÁLÁSÁRÓL

(Hegedűs András koncepciója kapcsán)

Hegedűs András fentebb közölt dolgozata érdekes kísérlet a jelenlegi kelet-európai valóságnak egy bizonyos szocialista értékelkötelezettséggel való összeegyeztetésére. A koncepción végigvonul a szerzőnek az a törekvése, hogy a realitások síkján maradjon. Ehhez példamutató önfegyellemmel ragaszkodik. A mozgástér, amelyet körvonalaz, legalább annyira adósa ennek a törekvésnek, mint a dolgozat első felében felvázolt rendszer-elméleti megfontolásoknak. Ami azonban nem jelenti, hogy e megfontolások lényegtelenek.

Bence György és Kis János hozzászólásában egy új nemzedék szólal meg: tisztelettudóan, de kritikusan. Bírálatauk elsősorban a gyakorlati mozgástér problémáját érinti. Az alább következő egynéhány kiegészítő gondolat Hegedűs rendszer-elméleti fejtegetésére tér vissza, s annak néhány pontját kérdőjelezi meg.

1.- Hegedűs «keleteurópai modell» fogalma annyira tárgyiasítja és történelmesíti a lenini állambirtoklási módszert, hogy abban a szubjektív - azaz politikai - tényezőnek már alig jut hely. Holott szembeszökő a tény, hogy ilyen modell ott és csak ott van, ahol - önerejéből vagy sem - egy bolsevik típusú párt jutott hatalomra. Amennyiben tehát történelmi kategóriával állunk szemben, annak valódi és legmélyebb szubsztanciája nem a «modell», hanem a párt (vagy legalábbis: a kommunista pártok világrendszere). Ez természetesen a jövő alakulását is érinti, annak determinációját a politika világába hozza vissza.

2.- Indokolatlannak tűnik előttem, hogy Hegedűs úgyszólván minden megszorítás nélkül a «keleti modellel» azonosítja a piac meghaladását vagy korlátozását. A kommunális ügyek, a kultúra és a közegészségügy nagyrésze, a szociálpolitika, stb. már régesrég nem tartozik a piac illetékessége alá abban a társadalmi-politikai modellben, amely Nyugat-Európában uralkodónak tekinthető. E dolgok egy része talán soha nem is tartozott oda. Ebből tehát véleményem szerint nem lehet történelmi és szociológiai alátámasztását adni annak, hogy keleten miért *kell másképpen* pluralizálódnia a társadalomnak mint nyugaton. Miért jelentené a politikai többszínűség és játékszabadság azt, hogy attól fogva aztán mindenről a piac dönt?

3.- Igaz-e, hogy az állampárt mindenhatósága nélkül dezintegrálódnék a társadalom? Pontosabban - mint ezt Hegedűs a spanyol és portugál példákkal szemben kifejti - hogy reprodukciós zavar állna elő? Másszóval, hogy a tervgazdaságra épülő termelés megszűnnék működni? Az érv nem meggyőző. Voltaképpen mi akadályozná meg - nevezetesen a magyarországi vállalati autonómia mellett - a termelési egységeket abban, hogy politikai válság esetén is teljesítsék szerződéseiket s újabb megrendeléseket fogadjanak el? S miért kötődnek az állami hivatalok integráló funkciója - azaz igazgatási tevékenysége - egy adott politikai személyzethez? Hegedűs mintha megfeledeznék arról, hogy az államnak van egy hagyományos saját legitimitása, amelyet az egypárt csak kisajátított, de nem teremtett. S amelynek társadalomintegráló szerepét nem a XX. század és nem a «keleteurópai modell» találta föl. Nem igaz, hogy a nyugati társadalmakat a piac integrálja. Azokat is elsősorban az állam. De a XIX. század óta - többnyire - egy demokratikus állam.

4.- Utolsó megjegyzésem a pluralizmusra vonatkozik. Hegedűs «lényegében monolitikusnak» tekinti azt a társadalmat, amely csak a politikai pártok keretei között teszi lehetővé az intézmények kontrollját. Bence György és Kis János vitatja, hogy a nyugati modell a pártok pluralitásában merül ki, s ezzel kapcsolatban hivatkozik

olyan jelenkori mozgásokra, mint az ökológia, a konzumerizmus, stb. Aki azonban - mint e sorok szerzője - nyugaton él, az tudja, hogy az itteni társadalmi öntevékenység legfontosabb axisát a munkás-szakszervezetek és az egyéb szakmai-érdekvédelmi szindikátusok képezik. Ezeknek közéleti profilja csak kivételesen esik egybe a pártokéval, s bürokratizálódása sem szükségszerű. Mint ahogy helyi adottságok és rokonszenvek szerint - vagy a pártokhoz képest transzverzális szempontok alapján - szerveződik a kommunális élet, s annak számtalan részmozgása, (fogyasztási szövetkezetek, iskolai felügyelőbizottságok, stb.) A pluralizmus lényege ugyanis az egyesületi szabadság. Ez teszi lehetővé az államnál kisebb vagy azon kívüli autonómiák létezését, s ez gyakorlatilag lehetlenné a központi hatalom monopolisztikus szerveződését. Modell-fatalitás-e, hogy Magyarországon nincsen egyesületi szabadság?

(K. P.)